

Nr 6

Utlåtande i anledning av motioner om tidsbegränsning av körkort.

Tredje laguskottet har behandlat två inom riksdagen väckta och till laguskott hänvisade motioner, nr 905 i första kammaren av herr *Richardson* och nr 1072 i andra kammaren av herr *Ullsten*.

I motionerna, som är likalydande, hemställes

»att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär att en utredning tillsättes med uppgift att pröva förslaget att införa tidsbegränsade körkort».

Gällande bestämmelser

Enligt gällande bestämmelser i *vägtrafikförordningen den 28 september 1951* är ett i vederbörlig ordning utfärdat körkort giltigt i full utsträckning från och med dagen för utfärdandet. Någon möjlighet att meddela föreskrifter om inskränkningar i giltighetstiden för körkort föreligger inte i vidare mån än beträffande körkort som av medicinska skäl förknippats med vissa villkor, t. ex. om förnyad läkarundersökning efter viss tid. Körkortet gäller i princip för innehavarens livstid.

Beträffande återkallelse och omhändertagande av körkort i anledning av begångna förseelser m. m. gäller särskilda regler i 33—35 §§ vägtrafikförordningen. I fråga om det närmare innehållet i dessa bestämmelser hänvisas till 3LU 1969:8.

Motionerna

I motionerna anförs bl.a. att det inte är rimligt att ett körkort en gång för alla skall anses bekräfta en persons förmåga att köra bil. Särskilt inte som man på trafikområdet bevittnar en nästan revolutionerande teknisk utveckling. Detta förhållande, i kombination med vetskapen om hur stor roll fordonsförarnas sätt att reagera spelar vid uppkomsten av trafikolyckorna, talar enligt motionärerna för energiska åtgärder i syfte att undanröja den olycksfaktor som består i bristande kunskaper hos fordonsförarna.

Motionärerna framhåller vidare att alla redan vidtagna åtgärder begränsar sig till sådana som innebär uppmuntran till frivillig vidareutbildning eller slumpvisa kontroller av fordonsförarnas kunnande med eventuellt åtföljande krav på kompletterande kunskapsinhämtande för dem som ertappas med otillräckliga kun-

skaper. Enligt motionärernas uppfattning finns det nu starka skäl att aktualisera kravet på en obligatorisk vidareutbildning av alla fordonsförare, d. v. s. att införa tidsbegränsade körkort. En sådan reform skulle innebära att man med jämna intervall — t. ex. vart femte år — lät körkortsinnehavare genomgå förnyad förarbildning, som avslutades med prov avseende såväl teoretiska trafikkunskaper som praktisk körskicklighet. I denna prövning borde även ingå hälsokontroll.

Motionärerna påpekar avslutningsvis att deras tanke med den angivna vidareutbildningen naturligtvis inte är att den skall ha samma omfattning som grundutbildningen. Måhända räcker det med en eller ett par kvällskurser. Reformen måste sannolikt genomföras successivt. Man kan börja med de äldsta körkortet för att senare utvidga vidareutbildningen till att efter hand omfatta alla.

Frågans tidigare behandling

Frågan om periodiska körkort har övervägts av *bilförarutredningen* i betänkandet Körkortet och trafikutbildningen (SOU 1965:42). Utredningen konstaterade att i skilda sammanhang förts fram tanken att åstadkomma en förbättrad trafiksäkerhet genom en obligatorisk omprövning av körkortsinnehavarnas lämplighet såsom förare antingen periodvis under hela eller större delen av tiden för körkortsinnehavet eller vid uppnåendet av vissa åldrar. Omprövningen hade i första hand diskuterats utifrån ett behov att kontrollera förarnas hälsotillstånd, men även behov av kontroll av körskickligheten hade framhållits. Utredningen var för sin del inte övertygad om att tillräckliga skäl kunde åberopas till stöd för en så genomgripande åtgärd som en periodisk kontroll av alla motorfordonsförare. De undersökningar, som utredningen redovisade, gav enligt utredningens mening inte något underlag som pekade på ett behov av periodiska kontroller av förarna. Däremot framstod fullt klart att stora olägenheter av skilda slag skulle vara förenade med ett kontrollsystem av nu avsedd typ. Utredningen hade sålunda inte ansett sig kunna förorda en allmän periodisk kontroll av alla innehavare av förarbevis.

Utredningen ansåg det emellertid vara av intresse att mera generella undersökningar framför allt av hälsotillståndet hos motorfordonsförare i olika åldrar i allt fall stickprovvis skedde eftersom det statistiska materialet visade att man i landet efter hand kommer att få en alltmer ökande kader av körkortsinnehavare i högre åldrar. I syfte att åstadkomma en trafiksäkerhetsbetingad kontroll av de äldre förarna och för att dessutom skapa förutsättningar för att berika forskningen på hit hörande områden föreslog utredningen att vissa tillfälliga kontroller av motorfordonsförare kunde få äga rum exempelvis genom att man stickprovvis plockade ut olika grupper av fordonsförare med t. ex. 10, 15, 20 och 30 år gamla körkort för läkarundersökning och prov av körskicklighet.

Utredningens förslag att allmän periodisk förarkontroll inte skulle införas lämnades utan erinran eller tillstyrktes av flertalet remissinstanser. Direkt motsatt mening framfördes endast av Folkpartiets ungdomsförbund, som rekommenderade att förarkontroll skulle ske vart femte år.

I *propositionen 1967:55* redovisade vederbörande departementschef sitt ställningstagande till vad utredningen föreslagit och anförde därvid följande (s. 71).

En periodisk förarkontroll har vid flera tidigare tillfällen diskuterats men avvisats. Utomlands tillämpas en sådan ordning på vissa håll. Erfarenheterna därav uppges inte vara särskilt goda. Utredningen åberopar som skäl för sitt avstyrkande att det inte kunnat påvisas att man från trafiksäkerhetssynpunkt skulle ha något mera väsentligt att vinna genom en sådan kontroll. Vid en kontroll vart femte år kan man uppskatta det årliga antalet omprövningar till minst 400 000. En administrativt och kostnadsmässigt så omfattande reform måste motiveras av mycket starka skäl. Remissinstanserna delar nästan undantagslöst utredningens uppfattning. Även jag ansluter mig till utredningens avstyrkande av en periodisk kontroll. Till detta ställningstagande bidrar även det förhållandet att den intensifierade trafikövervakningen innebär en ökad kontroll av förarna.

Utredningens förslag angående en stickprovsvis prövning av hälsotillstånd och körskicklighet efter beslut av Kungl. Maj:t avstyrks av flertalet remissinstanser. Jag kan inte finna att förhållandena nu är sådana att en dylik prövning bör genomföras. Jag är emellertid inte främmande för att, om förhållandena framdeles ger anledning därtill, förorda beslut härom.

Tredje lagutskottet anförde i sitt av riksdagen godkända utlåtande (1967:31) i anledning av *propositionen* bl. a. följande (s. 30 f.)

Vad beträffar tanken på en periodisk förarkontroll har den avvisats av såväl bilförarutredningen som en så gott som enhällig remissopinion. Även departementschefen ansluter sig härtill. Utskottet finner inte skäl att inta annan ståndpunkt.

Vad gäller frågan om stickprovsvis prövning av hälsotillstånd och körskicklighet hos körkortsinnehavare anser departementschefen inte att förhållandena nu är sådana att en dylik prövning bör genomföras. Utskottet anser inte heller att tillräckliga motiv för en mer omfattande sådan verksamhet med sikte på att kontrollera vissa förarkategorier från trafiksäkerhetssynpunkt föreligger. Frågan har emellertid sitt intresse på så sätt att en stickprovsvis företagen undersökning av hälsotillstånd, körskicklighet, kunskaper om gällande trafikregler och vägmärken m. m. hos ett representativt urval fordonsförare skulle kunna ge värdefulla uppslag för det fortsatta trafiksäkerhetsarbetet. För genomförandet av en sådan undersökning torde det inte vara tillräckligt att lita till frivillig medverkan från fordonsförarnas sida. Bestämmelser som ger möjlighet att ålägga vissa förare att underkasta sig prövning synes sålunda vara erforderliga. Utskottet anser därför att det i samband med utarbetandet av de i nu förevarande sammanhang erforderliga författningsändringarna bör övervägas, om inte möjlighet för Kungl. Maj:t att förordna härom bör införas.

I anslutning till vad utskottet anförde om stickprovsvis prövning må här nämnas att *trafiksäkerhetsverket* i ett den 16 december 1968 framlagt program för ökad trafiksäkerhet angivit att trafiksäkerhetsverket i samarbete med bl. a. socialstyrelsen undersöker de praktiska möjligheterna att stickprovsvis genomföra en prövning av förarens hälsotillstånd, trafik kunskaper och körskicklighet. Om det visar sig föreligga praktiska möjligheter med hänsyn bl. a. till tillgång på läkare, förarprövare etc. kommer frågan att aktualiseras hos Kungl. Maj:t. En sådan verksamhet skulle

även, sägs det i programmet, ge erfarenheter för en periodisk kontroll, när erforderliga resurser i form av läkare, bilinspektörer m. fl. står till buds. Beträffande ytterligare detaljer i trafiksäkerhetsverkets program m. m. hänvisas till 3LU 1970:2.

Utskottet

I motionerna hemställas att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär att en utredning tillsättes med uppgift att pröva förslag om införande av tidsbegränsade körkort. Motionärerna syftar till en reform, som skulle innebära skyldighet för körkortsinnehavare att med jämna intervaller — t. ex. vart femte år — genomgå kompletterande förarutbildning, vilken skulle avslutas med såväl teoretiska som praktiska prov. I anslutning till prövningen borde körkortsaspiranterna undergå en hälsokontroll.

Frågan om införande av periodiska körkort prövades av riksdagen i samband med behandlingen av propositionen 1967:55 angående inrättande av trafiksäkerhetsverket och ställningstaganden rörande förarbevis, körkortsålder, förarutbildning m. m. Utskottet hänvisade i sitt utlåtande till att tanken på en periodisk förarkontroll avvisats av såväl bilförarutredningen som en så gott som enhällig remissopinion samt att departementschefen anslutit sig därtill. Utskottet fann för egen del inte skäl att inta annan ståndpunkt. Däremot konstaterade utskottet att stickprovsvis företagna undersökningar av hälsotillstånd, körskicklighet, kunskaper om gällande trafikregler och vägmärken m. m. hos ett representativt urval fordonsförare skulle kunna ge värdefulla uppslag för det fortsatta trafiksäkerhetsarbetet. Bestämmelser som gav möjlighet att ålägga vissa förare att underkasta sig prövning syntes därvid vara erforderliga.

Som framgår av den föregående redogörelsen har trafiksäkerhetsverket i samarbete med socialstyrelsen påbörjat undersökning av möjligheterna att genomföra stickprovsvisa prövningar. Avsikten är den att om sådana visar sig praktiskt genomförbara med hänsyn till tillgång på läkare, förarprövare m. m. kommer frågan att aktualiseras hos Kungl. Maj:t. Utskottet vill understryka vikten av att så sker.

Enligt utskottets mening har sedan frågan om periodiska körkort senast prövades inte inträffat någon omständighet som kan ge anledning att frånga den tidigare intagna ståndpunkten.

Utskottet hemställer

att motionerna I:905 och II:1072 icke föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 18 februari 1970

På tredje lagutskottets vägnar:

ERIK GREBÄCK

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Svante Kristiansson (s), Åkesson (fp), Ebbe Ohlsson (m)*, Erik Jansson (s), Skårman (fp), fru Landberg (s), herrar Arne Carlsson (s) och Nils Nilsson (cp);

från andra kammaren: herrar Grebäck (cp), Svenning (s), Ekström (s), Tobé (fp), Hedin (m), fröken Anderson (s), herrar Franzén i Träkumla (cp)* och Johnsson i Blentarp (s).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.